

VODIČ

za samohrane roditelje

VODIČ ZA SAMOHRANE RODITELJE

Izdavač:

NVO „Djeca Crne Gore“

www.djecacrnegore.me

E-mail: djecacrnegore@yahoo.com

Za izdavača:

Sabra Decević

Urednici izdanja:

Nazif Velić

Mehmet Duraku

Renata Bleništa

Lirije Buzuku

Dizajn i grafička obrada:

Arben Husić

Tiraž:

300 primjeraka

Štampa: TRIO PRO - Ulcinj

Ulcinj, mart 2015. godine

Ilustracije korišćene u ovoj publikaciji su preuzete sa interneta (freepik.com & freevector.com)

Publikacija je izdata uz podršku Evropske unije. Sadržaj ovog priručnika je isključiva odgovornost NVO „Djeca Crne Gore“ i ni na koji način ne odražava stav Evropske unije.

NEŠTO MALO O PROJEKTU:

„Vodič za samohrane roditelje“ je nastao u okviru projekta „Izgradnja partnerstva za podršku pružanja novog socijalnog servisa u Ulcinju“ koji se realizuje uz podršku Asocijacije Agencija za Lokalnu Demokratiju (ALDA) i Agencije za Lokalnu Demokratiju - ALD Nikšić, a koji je finansiran od strane Evropske Unije posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori, u okviru instrumenta za predpristupnu pomoć (IPA).

Projekat „Izgradnja partnerstva za podršku pružanja novog socijalnog servisa u Ulcinju“ partnerski realizuju NVO „Djeca Crne Gore“ iz Podgorice i NVO „Novi Horizont“ iz Ulcinja.

„Vodič za samohrane roditelje“ je rezultat zajedničkog rada Centra za socijalni rad – Područne jedinice Ulcinj, Opštine Ulcinj, NVO „Djeca Crne Gore“ i „Novi Horizont“.

ZAŠTO JE OVAJ VODIČ NASTAO I KOME JE NAMJENJEN

Statistika govori da broj porodica koji čini jedan roditelj i djeca u Crnoj Gori raste svake godine. Prema podacima Centra za Socijalni rad, u Ulcinju se procjenjuje da je taj broj oko 160, i većina su samohrane majke a samo dva samohrana oca. Ne postoji posebna baza podataka o samohranim roditeljima na nivou opštine tako da je jako teško da se sagledaju i procjene konkretne potrebe na nivou individue. Uzeći u obzir da je ova problematika slabo istražena u našoj zemlji, da je jako malo studija posvećeno ovoj grupaciji, u opštini Ulcinj se preko NVO «Novi Horizont» i CSR Ulcinj organizuju programi podrške za samohrane roditelje još od 2012. godine.

Kroz ovaj projekat se unapređuje i širi saradnja lokalnih institucija i organizacija civilnog sektora na polju socijalnih usluga.

Poseban rezultat ove saradnje je Vodič za samohrane roditelje, koji se po prvi put štampa u Crnoj Gori, kao i baza podataka za samohrane roditelje, koja se po prvi put izrađuje za opštinu Ulcinj.

Osim pripreme i štampe "Vodiča za samohrane roditelje" u sklopu projekta organizovano je: 5 treninga za osnaživanje 20 žena samohranih roditelja; 5 psihosocijalnih sesija za 20 maloljetne djece; potpisan je Memorandum o saradnji sa lokalnim institucijama; razvijena je baza podataka za samohrane roditelje u opštini Ulcinj.

Rezultati ovog projekta će poslužiti kao dobra platforma za izradu jedne efikasne socijalne politike na lokalnom nivou.

Opština Ulcinj je ovaj proces inicirala prije dvije godine.

„Vodič za samohrane roditelje“ ima za svrhu da vam omogući upoznavanje sa vašim pravima:

- ☞ Prvi koraci u procesu razvoda i šta slijedi?
- ☞ Obaveze Centra za socijalni rad
- ☞ Kako radi tim za brak i porodicu
- ☞ Kako Sud postupa?

UVOD

Odlučili ste se razvesti. Vaš partnerski odnos više ne postoji. Vaš roditeljski odnos će postojati zauvijek, od djeteta se ne želite i ne možete razvesti. Imate tu sreću da ste oba roditelja zainteresovana za djecu i da se oboje želite dogovarati. Muči vas bezbroj pitanja, a najviše to šta bi bilo najbolje za djecu.

Rezultati mnogih istraživanja pokazuju da se djeca roditelja koji žive u skladnom braku i djeca razvedenih roditelja koji se dogovaraju o djeci i gdje djeca imaju maksimalne kontakte s oba roditelja, ne razlikuju po školskom uspjehu i društvenom ponašanju. Djeca iz obje navedene grupe, bez obzira jesu li roditelji u braku ili ne, ostvaruju bolji školski uspjeh i manje su sklona nepoželjnim i štetnim ponašanjima od prosjeka.

Rezultati pokazuju da, pitate li djecu, osim u slučajevima teškog zlostavljanja, djeca žele oba roditelja.

Rezultati takođe pokazuju da se po školskom uspjehu i društvenom ponašanju međusobno značajno ne razlikuju djeca čiji su roditelji u braku u kojem su u stalnom sukobu i djeca razvedenih roditelja koji su u stalnom sukobu, ili gdje su prekinuti ili značajno ograničeni kontakti s jednim roditeljem. Djeca iz obje navedene grupe, bez obzira jesu li roditelji u braku ili ne, ostvaruju lošiji školski uspjeh i sklonija su nepoželjnim i štetnim ponašanjima od prosjeka, uz povećan broj maloljetničke delinkvencije, zloupotrebe alkohola i droge, te maloljetničkih trudnoća.

Nameće se zaključak da sam razvod nije taj koji najviše šteti djeci, već je to sukob roditelja, nezavisno od toga jesu li roditelji u braku ili ne.

Razvod u vaš život unosi mnoge promjene s kojima se nije uvijek lako nositi. Možda ste ljuti, ogorčeni, uvrijeđeni, duboko uvjereni da su baš vaši oni pravi razlozi za takve osjećaje. Često su ti osjećaji uzajamni. Na osjećaje imate pravo, ali na to da djeca snose posljedice vaših negativnih osjećaja, nemate.

Djeca nijesu odgovorna za vaš izbor partnera, pa ne treba da snose ni posljedice. Ako vam je na srcu dobrobit djeteta, dogovorite se o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti, o kontaktima i doprinosu za izdržavanje djeteta. I držaćete se dogovora. Zaboravićete bivšeg partnera kao svog partnera i prihvatiti ga kao roditelja svojeg djeteta, jer će to zauvijek biti.

NE MOŽETE SE DOGOVORITI

Iskustva na kojima se temelji ovaj dio Vodiča, iskustva su roditelja koji smatraju da nijesu u zaštiti za svoju djecu tokom i nakon razvoda dobili odgovarajuću i pravovremenu pomoć institucija sistema.

Često se događa da dogovor nije moguć. Drugi roditelj ga odbija, ne želi se dogovarati, želi vas izbrisati iz svojeg i djetetovog života, djetetu govori o vama ružne stvari i na sve načine nastoji pokvariti odnos vas i djeteta. Želi vas kazniti. Ne uviđa da to najviše šteti djetetu. Ili misli da će ga dijete manje voljeti bude li voljelo i vas. Ne zna, ili zaboravlja, da dijete ima ogroman kapacitet ljubavi i da sve više voli što više ljudi voli.

Ponekad se navedena štetna ponašanja ne javljaju tokom samog razvoda, već kasnije, kad drugi roditelj nađe novog partnera ili kad vi nađete novog partnera. Ili ste vi taj drugi roditelj. Roditelj koji se ovako ponaša, stavlja svoja trenutna ili trajna raspoloženja ispred interesa djeteta. Ako ste to vi, smjesta prestanite, potražite prijateljsku ili stručnu pomoć. Ako je to drugi roditelj, učinite sve da dijete zaštitite od ovakvog ponašanja.

U nastojanju da ostvarite djetetova i svoja prava, možete se susresti s nečim za šta nikad prije nijeste ni znali da postoji, s nekim potpuno novim, drugačijim, paralelnim svijetom. Kao da se svijet na koji ste se naučili oslanjati, a u kojem ste vjerovali da postoje uzročno-posljedične veze, srušio, uzročno-posljedične veze su se pokidale, i prijeti direktni kaos — bilo koji uzrok može dovesti do bilo koje posljedice. Roditelji ne mogu sebi objasniti kako to uzrok kao što je registrovani problem zavisnosti drugog roditelja nema za posljedicu preporuku i odluku da dijete treba živjeti s roditeljem koji nije zavisnik.

Ukoliko dodje do razvoda braka (tamo gdje su bračne nesuglasice poremećene i brak je neodrživ), kako tražiti prava i primjeniti odluku suda, a sve u cilju najboljeg interesa djeteta. Kako to da roditelju kome su pravosnažnom presudom suda povjerena djeca na čuvanje i određen je doprinos izdržavanja drugog roditelja, ako traže pomoć od institucija zato što ne primaju doprinos za izdržavanje djeteta, službenici tih institucija upućuju ih na kaznene prijave, umjesto na izvršenje koje bi im omogućilo da prije dobiju zaostale doprinose?!

Zato se držite činjenica, argumenata i zdravog razuma. Naučite razgovarati argumentovano, strukturisano, jasno i sažeto, a prije svega, naučite da sve o čemu tako argumentovano, strukturisano, jasno i sažeto razgovarate, takođe u pisanom obliku dostavite kome je potrebno, uz potvrdu prijema i čuvanje kopije.

Vjerujemo da dijete i vi imate sjajnu budućnost ne budete li sami sebi neprijatelj. Brinite za svoje zdravlje, posao, društvene kontakte, kvalitet vlastitog života — ne želite svom djetetu skrhanog, potrošenog i usamljenog roditelja. Uključite se u društvena zbivanja i aktivnosti, potražite stručnu pomoć. Budite istrajni i strpljivi, budite pobjednik u nastojanju postizanja da vaše dijete ima oba roditelja sad i u budućnosti.

Ako ste roditelj koji se želi dogovarati i ima na umu dobrobit djeteta, ali dogovor ne možete postići i ostvariti jer drugi roditelj to odbija, nadamo se da će vam tekst koji slijedi biti od pomoći.

Ako ste pak roditelj koji odbija svaki dogovor očekujući da se institucije sistema pobrinu za najbolji interes vašeg djeteta, prebacujući roditeljsku odgovornost na ljude koji vaše dijete i vas uopšte ne poznaju, imajte na umu da vaše ponašanje nije u interesu djeteta zato što je dogovor roditelja bolji od najboljeg rješenja institucija. Ne zaboravite da je po Porodicnom zakonu, roditelj dužan da se brine o svom djetetu. Nadamo se da će vam ovaj tekst pomoći uvidjeti zašto to što činite (ukoliko izbjegavate dogovore oko zajedničke djece) nije dobro i da ćete nastojati promijeniti svoje stavove i ponašanje u pozitivnom smjeru.

ŠTA TREBA PRVO DA UČINITE I ŠTA SLIJEDI?

Prvo potražite advokata (ukoliko ste u mogućnosti, ukoliko ne, tražite besplatnu pravnu pomoć) koji će biti vaš punomoćnik, koji će vas zastupati i koji će podnijeti tužbu radi razvoda braka Osnovnom sudu vodeći računa o mjesnoj nadležnosti. Suština postupka za odluku o sadržajima roditeljskog prava, što je postupak koji je potpuno različit od svih drugih, takva je da sud, u interesu djeteta, mora istražiti i razmotriti sve činjenice koje su važne za odluku, bez obzira na to ima li roditelj vrlo motivisanog i spremnog advokata.

Zatim stavite na papir ciljeve i poredajte ih po redosljedu važnosti. Što vam je na prvom mjestu?

Roditeljska briga je i nakon razvoda braka zajednička. Roditelj koji ne živi s djetetom ima svo prava i sve roditeljske dužnosti i nakon razvoda.

Ako dijete živi s vama, odmah omogućite što opsežnije učestvovanje drugog roditelja u vaspitanju djeteta i nastojte izdejstvovati plaćanje doprinosa (alimentacija) za izdržavanje djeteta. Nepotrebno je i neodgovorno čekati sudsku odluku kad se radi o pravima djeteta, učinite korak više – dogovorite se međusobno, vodeći računa o vašoj djeci da to bude u njihovom najboljem interesu.

Ukoliko ste odlučili da podnesete tužbu za razvod braka, a to niste još učinili iz bilo kojih razloga, a bračne nesuglasice su nepodnošljive i ne možete se nositi sa time, niste u stanju adekvatno odgovoriti izazovima porodice, iskoristite pravo iz člana 80. stav 1. Porodičnog zakona Crne Gore koji kaže: „*Organ starateljstva dužan je da roditeljima pruža odgovarajuće oblike pomoći i podrške i preduzima potrebne mjere radi zaštite prava i najboljeg interesa djeteta, a na osnovu neposrednog saznanja ili obauještenja*”.

Kada ste već pokrenuli tužbu za razvod braka, a u najboljem je interesu djeteta da ima komunikaciju i održava lične odnose sa oba roditelja, a to niste mogli postići dogovorom, Sud će od CSR tražiti mišljenje stručnog tima o povjeravanju i izdržavanju djece.

Potražite stručnu pomoć od organa starateljstva, bez obzira na mišljenje suprostavljene strane. Ako drugi roditelj odbija stručnu pomoć za prevladavanje sukoba, ako odbija plaćanje doprinosa za izdržavanje, ako sprečava ili ometa vaše provođenje vremena s djetetom, dobra je vijest da možete od CSR tražiti posredovanje u rješavanju vaših problema.

Već ste podnijeli tužbu za razvod braka, jer je vaš brak neodrživ, Sud će bez odlaganja pozvati vas na ročište i nakon toga sprovede postupak posredovanja u skladu sa Zakonom o posredavanju i Porodičnim zakonom. Sud će vam ponuditi sa liste medijatora (posrednika) da vi izaberete ko će biti vaš posrednik. Ukoliko se ne možete dogovoriti oko posrednika, Sud će odrediti posrednika posebnim rješenjem.

ZAŠTO JE VAŽNA I ŠTA JE MEDIJACIJA?

MEDIJACIJA ili **POSREDOVANJE** je primjeren i preporučen način rješavanja porodičnih sporova uz pomoć trećeg, neutralnog lica. To je postupak koji pomaže da se razriješe sporna pitanja i postigne sporazum (dogovor) koji će biti povoljan za obje strane u sporu, pri čemu se posebno vodi računa o interesu djeteta.

KO SU POSREDNICI? Pravnici, socijalni radnici, psiholozi, pedagozi, koji mogu da rade i kao komedijtori (u paru) i koji su dodatno obučeni za posredovanje u porodičnim sporovima.

KO SU UČESNICI? Stranke u sporu, uz koje učesnici mogu da budu i njihovi advokati.

KOJI SPOROVI? Spor o povjeravanju djeteta, spor o izdržavanju djeteta/bivšeg partnera, spor o podjeli bračne imovine, razvod braka, sporovi o utvrdjivanju očinstva i dr.

ZAŠTO? Posredovanje se brzo završava; omogućava jasnije sagledavanje situacije i donošenje rješenja koje je prihvatljivo za obje strane; čuva ili uspostavlja komunikaciju i povjerenje između zainteresovanih stranaka.

NAČELA POSTUPKA POSREDOVANJA

SAGLASNOST - potpisivanje saglasnosti o učešću u postupku

DOBROVOLJNOST - strane dobrovoljno odlučuju da uđu u postupak, a saglasnost mogu povući stranke i posrednik u svakoj fazi postupka

POVJERLJIVOST - odnosi se na čitav postupak, kao i na informacije koje se razmijene na zajedničkim i odvojenim sastancima, i na drugi način, kao i u odnosu na javnost

ZAKONITOST - postupanje u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima

NEPRISTRASNOST - posrednik je objektivan, ne nudi i ne nameće rješenje; on pruža pomoć u traženju rješenja koje je prihvatljivo za obje strane

JEDNAKOST - strane u postupku su jednako važne i imaju istu mogućnost učešća, zastupanja

KOMPETENTNOST - posrednici su stručne i ugledne osobe, obučene za ovaj posao.

Ukoliko posredovanje nije uspjelo a posrednik je obavjestio Sud o tome, Sud je potom dužan sazvati ročište po hitnom postupku. Značenje riječi „hitno“ je ovdje potpuno relativizovano, pa to može biti od mjesec dana do više mjeseci, a postoje i slučajevi gdje se ročišta za privremenu mjeru sazivaju nakon šest mjeseci, a za brakorazvod i nakon duže od jedne godine.

Ako ste nezadovoljni odlukom suda, možete se žaliti višim instancama suda, sve do Međunarodnog suda za ljudska prava u Strazburu. Ako ne ide drugačije, ako djetetova i svoja prava ne možete ostvariti unutar institucija sistema, vaše je legitimno demokratsko pravo obratiti se medijima. Pri tome imajte na umu da vaše dijete može, ili će uskoro moći čitati vaše izjave u medijima i nikako nemojte u svojim izjavama ocrnjivati drugog roditelja, a identitet djeteta zaštitite.

Ne obraćate se medijima radi ličnog obračuna, već zbog izostanka funkcionisanja sistema, pa se u svojim istupima time i bavite. Lični obračun uvijek, pa i kroz medije, nanosi nemjerljivu štetu vašem djetetu.

Sud će takođe od CSR tražiti vašu obradu i mišljenje o vama kao roditeljima. Obrada CSR uključuje prikupljanje socioanamnestičkih podataka o oba roditelja, uvid u socio-materijalne prilike roditelja, psihološku obradu, kontakte s vrtićem ili školom koju dijete pohađa, ljekarima i, po potrebi, drugim institucijama. Obradu obavlja *Tim za porodicu i brak* u kojem su socijalni radnik, psiholog, pravnik i po potrebi i druga stručna lica.

CSR je dužan dostaviti mišljenje i prijedlog u što kraćem roku, od dana zahtjeva suda. Izvještaj se šalje sudu u predmet razvoda braka, a ako se vodi i postupak za izricanje privremene mjere, i u taj predmet. Budite jaki, ukoliko imate zajedničkog razumjevanja, vršite zajedničko starateljstvo. Predložite to Sudu.

Kao strana u sporu, tokom čitavog postupka imate pravo da saznate u kojoj je fazi vaš postupak. Koliko je značajan tok postupka, govori i član 336. Porodičnog zakona koji glasi: *„U toku cijelog postupka za razvod braka sud je dužan da saraduje sa organima starateljstva i drugim stručnim službama koje se bave pitanjima braka i porodice, posebno kad bračni drugovi imaju zajedničku maloljetnu djecu”*.

Na sud dođite pristojno i uredno obučeni i ponašajte se s uvažavanjem prema bivšem partneru i svim službenicima. Isto takvo uvažavanje zahtijevajte i prema sebi, od svih. Uvažavanje ovdje znači smiren ton, odsustvo grubih riječi, primjereno oslovljavanje, aktivno slušanje. To što ste tu gdje jeste ne znači da ste građanin drugog reda, ne utvrđuje se nečija krivica. Izjave, pitanja i komentare druge strane i punomoćnika druge strane ne uzimajte lično, slušajte pažljivo i dogovarajte se s punomoćnikom kako ćete reagovati ako su neistiniti ili uvredljivi. Argumentovano, obrazloženo i jasno izložite probleme. Nakon toga izložite i obrazložite svoje prijedloge. Budite spremni na ustupke, no ne na takve ustupke koji bi bili na štetu djeteta. Vodite stalno računa o osnovnom principu iz Konvencije o pravima djeteta „najbolji interes djeteta“.

Pravo na doprinos za izdržavanje i pravo na porodicu i oba roditelja su djetetova prava i s njima se ne možete igrati ni trgovati.

Ko dolazi po dijete, gdje ga preuzima, u kući, ispred kuće, u parku, šta dijete nosi sa sobom u dom drugog roditelja, na koji način će se odvijati komunikacija između roditelja, o svemu tome smijete pregovarati i činiti ustupke. Ne bavite se sitnicama, sjetite se ciljeva koje ste sebi unaprijed postavili.

ŠTA CENTAR ZA SOCIJALNI RAD IMA PRAVO ILI OBAVEZU ČINITI I U KOJEM ROKU?

Socijalni rad na različite načine potiče od humanitarnih i demokratskih ideala. Praksa socijalnog rada je od svojih početaka bila usredsređena na ispunjavanje ljudskih potreba i na razvoj ljudskih potencijala i resursa.

„Socijalni rad je struka čija je surha dovesti do društvenih promjena u društvu uopšteno i u njegovim pojedinačnim oblicima razvoja.“ (Medjunarodna federacija socijalnih radnika, Definicija struke socijalnog rada - I 982).

Profesionalni su socijalni radnici predani služenju dobrobiti i samoispunjenju ljudskih bića; razvoju i disciplinovanj upotrebi naučnog znanja o ljudskom i društvenom ponašanju; razvoju resursa kojima bi zadovoljili pojedinačne, grupne, nacionalne i međunarodne potrebe i htjenja; i postizanju socijalne pravde.

CSR nema ovlašćenja da donosi rješenja ni odluke gdje će i s kojim roditeljem dijete živjeti, ni o vremenu koje će provoditi s drugim roditeljem. **To može samo sud.**

Ovdje treba naglasiti da u svim postupcima koji se tiču maloljetnog djeteta, **sud traži mišljenje i prijedlog CSR**, koji za sud nijesu obavezujući, ali je dužan tokom cijelog postupka saradivati sa njim.

Ukoliko:

- ☞ **su vaši odnosi patološki poremećeni (ako ima nasilja bilo koje vrste), tj. ako vaš bivši partner ili njegova porodica verbalno ili fizički napadaju ili ugrožavaju vas ili dijete, pozovite Policiju (122), izvijestite CSR (030 412-205) ili pozovite SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja (030 411-700), a možete podnijeti i prijavu za nasilje u porodici. Ako je to roditelj s kojim dijete živi ili njegova porodica, moguće je tražiti od suda izmjenu odluke o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti. Ako je to roditelj s kojim dijete ne živi i njegova porodica, moguće je zatražiti izmjenu odluke o susretima i kontaktiranju.**
- ☞ **partneri žive skupa, a jedan roditelj ne vodi brigu o zdravlju djeteta, podrazumijeva se da će to činiti drugi roditelj. Ako partneri ne žive skupa, a dijete zanemaruje roditelj s kojim dijete živi, drugi roditelj o tome treba u pisanom obliku obavijestiti CSR i tražiti njegovo djelovanje;**
- ☞ **vas je partner izbacio iz zajedničkog domaćinstva zadržavši dijete, prijavite to najbližoj policijskoj stanici, kao i svako drugo nasilje u porodici, te tražite intervenciju policije odmah;**
- ☞ **partneri žive skupa, a jedan roditelj svojim ponašanjem, npr. time što je zavisnik (zloupotreba alkohola i narkotika), ugrožava dijete, drugi je roditelj dužan dijete zaštititi ili će se smatrati da su oba roditelja zanemarivala dijete. Ako partneri ne žive skupa, a zavisnik je roditelj s kojim dijete ne živi, roditelj s kojim dijete živi može tražiti susrete i kontakte uz nadzor ili zabranu kontakata. Ukoliko je zavisnik roditelj s kojim dijete živi, drugi roditelj treba odmah tražiti hitnu izmjenu sudske odluke, a do izmjene i nadzor CSR.**

TIM CENTRA ZA SOCIJALNI RAD**KRITERIJUMI ZA PROCJENU „NAJBOLJEG INTERESA DJETETA“**

Tim za porodičnu problematiku (socijalni radnik, psiholog i pravnik) - daje mišljenja sudu u svim sudskim postupcima vezanim za porodične odnose iz nadležnosti suda: s kojim će roditeljem dijete živjeti, vrijeme koje će provoditi s drugim roditeljem, izdržavanje, povjeravanje na čuvanje i vaspitanje izvan porodice i sl. Tim svoje mišljenje daje na osnovu podataka o odrastanju i odnosima s primarnom porodicom, obrazovanju, radnom iskustvu roditelja, stambenim uslovima i prihodima, dosadašnjem izvršavanju roditeljskih obaveza. Ispituje materijalne, stambene, poslovne, zdravstvene i druge prilike roditelja.

Socijalni radnik - uzima socioanamnestičke podatke o porodici, učestvuje u raznim oblicima intervencija u porodičnim odnosima (odlazak u porodicu, školu, vrtić), poziva roditelje na razgovor, učestvuje u partnerskim razgovorima, a po prijedlogu jednog ili oba partnera, ili nekog trećeg, kao što su npr. vrtić, škola i sl.

Psiholog - daje mišljenje na osnovu nalaza dobijenih psihološkim tehnikama, razgovora sa djetetom, podataka prikupljenih u vrtiću ili školi, te korišćenjem psiholoških instrumentarija: testovi i intervjui kojima se procjenjuju emocionalna toplina, izgrađeni odnos povjerenja, stvaranje osjećaja sigurnosti, uključenost u zadovoljavanje sveukupnih potreba djeteta, sistem vrijednosti.

Pravnik - informiše partnere o pravnim posljedicama razvoda braka i o sadržajima roditeljskog prava, tj. o njihovim obavezama.

U idealnom slučaju, jedan ili svi članovi tima imaju posebno obrazovanje o potrebama i najboljem interesu djeteta.

Kad se radi o „najboljem interesu djeteta“, nema jedinstvenog tumačenja ni protokola.

Nakon dobijanja mišljenja od strane organa starateljstva (CSR), sudovi uglavnom prihvataju njihovo mišljenje i prijedloge. Sud može ta traži dodatno uještačenje ukoliko smatra da je neophodno.

Imajući u vidu da se obično daje mišljenje da se starateljstvo dodijeli jednom roditelju, pitanje je **šta se događa s djetetom i roditeljima ako dijete voli oba roditelja i privrženo im je na svoj način!?** Ukoliko su oba roditelja sposobni za vršenje roditeljskih prava i ne postoje prepreke za vršenje tih prava, **postoji rješenje - a to je zajedničko starateljstvo.**

Vrlo je važno istaći i sledeće: da dijete koje je navršilo 15 godina života, **ima pravo** da se izjasni sa kojim od roditelja će da živi, dijete koje je navršilo 10 godina može da izrazi želju sa kojim od roditelja će da živi.

Dakle, svakog trenutka tokom čitavog procesa razvoda braka, bilo da se radi o „redovnom izvještaju“ ili vještačenju koje je naložio sud, **osnovno i najvažnije je pridržavati se interesa djeteta.**

O najboljem interesu djeteta, možete pročitati i u **Konvenciji o pravima djeteta**. Crna Gora je potpisnica Konvencije od 2006. godine i kao država potpisnica dužna je držati se Konvencije, te donijeti zakone i sprovesti ih na način koji će osigurati da se sve njene institucije i građani drže Konvencije.

KO TREBA BITI PRISUTAN PRILIKOM RAZGOVORA SLUŽBENIKA CSR S DJETETOM?

Ukoliko službenici Centra razgovaraju sa djetetom, praksa je da to čine bez roditelja, a ponekad mogu u razgovor uključiti roditelje i posmatrati njihove interakcije s djetetom. O potrebi razgovora, mjestu i vremenu se s roditeljima prethodno dogovara. Smatramo da pri dogovoru sa službenicima Centra **uvijek, a posebno ukoliko je dijete predškolskog uzrasta, treba da insistirate na tome da oba roditelja budu prisutna prilikom svakog razgovora vašeg djeteta s bilo kojom nepoznatom osobom**, što uključuje i članove stručnog tima CSR. Jedino u slučaju kriminalističke istrage može biti nužno da stručnjak razgovara s djetetom bez prisutnosti roditelja. Za dijete tog uzrasta je posebno stresno ostavljati ga da razgovara s nepoznatom osobom, pa službenici CSR to treba da uzmu u obzir.

PRIMJENJUJE LI CSR JEDNAK POSTUPAK PREMA OBA RODITELJA?

Nema zakonske osnove za različit postupak prema roditeljima.

U Centru rade ljudi. A ljudi su, nezavisno o deklaracijama, konvencijama i zakonima, **skloni predrasudama**. Na vama je da insistirate na poštovanju zakona i ne dozvolite njegovo kršenje. Predrasude prema jednom roditelju neminovno vode kršenju prava djeteta, najčešće na način da se zbog njih daje prednost drugom roditelju, a ne djetetu. Posavjetujte se s punomoćnikom kako se od diskriminacije možete zaštititi.

Zakon ne predviđa da roditelji na osnovu pola imaju različita prava da dijete živi s njima nakon razvoda. Na osnovu saznanja od brojnih roditelja koji su nam se javljali, u praksi to može biti drugačije. Zato, nemojte iskorišćavati postojeće rodne predrasude i ako ste:

☞ majka, izborite se sa svojim predrasudama i strahovima odmah. **Ne dozvolite da vas predrasude spriječe u upornom nastojanju da dijete ima oba roditelja. Vaše dijete ne zaslužuje ništa manje;**

☞ otac, moraćete se odmah izboriti s puno predrasuda, uključujući i predrasude i strahove o vlastitoj roditeljskoj sposobnosti. **Ne dozvolite da vas predrasude spriječe u upornom nastojanju da dijete ima oba roditelja. Vaše dijete ne zaslužuje ništa manje.**

OBRAZLOŽENJE PREPORUKE KOJU CSR ŠALJE SUDU

U preporuci i obrazloženju preporuke koju CSR šalje sudu moraju se **objektivno prikazati prednosti i nedostaci svakog roditelja**, te podaci dobijeni od djeteta, kao i **obrazloženo mišljenje i prijedlog s kojim roditeljem dijete treba živjeti i kako i gdje treba da se odvijaju susreti i druženja s roditeljem s kojim ne živi.**

POSTUPANJE SLUŽBENIKA CENTRA ZA SOCIJALNI RAD I VREDNOVANJE NJIHOVOG ANGAŽMANA

Do sad smo pisali šta Centar za Socijalni Rad radi i koje su njegove dužnosti i odgovornosti. U nekim CSR, neki službenici ulažu veliki trud da bi tokom i nakon razvoda zaštitili dijete, uprkos svim otežanim okolnostima svog rada.

Tvrđnja da je neko ponašanje službenika institucija u najboljem interesu djeteta pada u vodu ako tim ponašanjem nije zadovoljna porodica ili polovina porodice.

Nemoguće je raditi u interesu djeteta, a pri tom zanemarivati interes svih članova porodice i ne čuvati na svaki način porodicu djeteta, koja je jedan od bitnih preduslova za dobrobit djeteta i očuvanje djetetovih odnosa s porodicom.

Nigdje u svijetu institucije ne rade svoj posao same po sebi, već zbog insistiranja i zahtjeva demokratskih snaga, organizacija, udruženja, pojedinaca i javnog mnjenja u društvu.

Ukoliko se tim vašeg CSR istinski, motivisano, pravovremeno, stručno i uljudno bavio vašim djetetom i cjelokupnom djetetovom porodicom, uz uvažavanje svih djetetovih potreba i vas roditelja, recite im koliko poštujete njihov trud i napišite im to kako bi povratnu informaciju od vas mogli koristiti za samoprocjenu. Vjerujemo da bi primjeri onih službenika timova za porodicu i brak CSR, koji svoj težak i častan posao obavljaju na zadovoljstvo korisnika usluga CSR, mogli drugima poslužiti kao primjeri dobre prakse. Potrudimo se svi zajedno da ti primjeri budu česti i vidljivi.

ŠTA SUD IMA PRAVO ILI OBAVEZU ČINITI I U KOJEM ROKU?

Sud prvenstveno ima pravo i obavezu držati se Ustava i zakonskih propisa Crne Gore.

Sud donosi odluku u parnici radi razvoda braka u izvršnom postupku za izdavanje privremene mjere, radi davanja izdržavanja bračnom drugu, kao i za njegov izvještaj, tako da ćete voditi dva sudska postupka istovremeno.

U sudskoj odluci o razvodu braka mora se donijeti i odluka o povjeravanju djeteta na čuvanje i vaspitanje, te o visini alimentacije za izdržavanje djeteta i o kontaktiranju i druženjima s roditeljem s kojim dijete ne živi. **Sud ima mogućnost i obavezu kontrole svakog dogovora roditelja i ne mora uvažiti dogovor roditelja**, što je i logično, zato što bi se roditelji, teoretski, mogli dogovoriti i protiv interesa djeteta. Sud takođe ima **i obavezu kontrole svakog dostavljenog mišljenja i preporuke od CSR ili od vještaka** i odgovoran je za odluku bez obzira na njihovo mišljenje, što znači da ga može i ne mora uvažiti.

Presudom u bračnom sporu, sud može odlučiti o ograničenju ili lišenju roditeljskog prava. **Ako roditelj kome dijete sudskom odlukom nije povjereno na čuvanje i vaspitanje, odbija da dobrovoljno preda dijete drugom roditelju, odluka suda se prinudno izvršava i to izvršenje je u isključivoj nadležnosti suda.**

Ako roditelj koji ima zakonsku obavezu izdržavanja djeteta, tu svoju obavezu ne izvršava redovno ili je nikako ne izvršava može odgovarati u krivičnom postupku za krivično djelo „ne davanje izdržavanja“, koje je propisano Krivičnim zakonikom Crne Gore.

ŠTA JE RODNA PRISTRASNOST I ZAŠTO JE TREBA UKLONITI?

To je ponašanje ili donošenje odluka koje se zasniva na, ili otkriva:

- 1) stereotipne stavove o prirodi i različitim ulogama muškaraca i žena;
- 2) percepcije o njihovoj relativnoj vrijednosti; ili
- 3) mitove i zablude o društvenim i ekonomskim realnostima s kojima se žene i muškarci suočavaju.

Postoje najmanje dva bitna razloga zašto treba ukloniti rodnu pristranost:

1. Tako treba da bude, zato što sudnica oslobođena rodne pristranosti:
 - jača poštovanje prema sudu i prema zakonu,
 - podstiče poštovanje prema rodnoj ravnopravnosti i ravnopravnosti uopšte,
 - promoviše poštovanje učesnika jednih naspram drugih, što vodi većem poštovanju u sudnici.
2. Takav je zakon.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Pozivamo roditelje da se dogovaraju u interesu djeteta. Ako to nije moguće, pozivamo ih da ne odustanu od borbe za svoja i prava djeteta. To je njihova dužnost i njihovo pravo.

Pozivamo sve uključene u zaštitu djece tokom i nakon razvoda roditelja da prvo misle na djecu, zato što djeca imaju pravo na roditelje i njihovu širu porodicu.

Pozivamo ih da zatim misle na roditelje i obje šire porodice djece, zato što ih djeca trebaju i zato što su to građani Crne Gore koji imaju pravo da budu sa svojom djecom i da sa njima razvijaju odnos ljubavi i odanosti.

Pozivamo ih na skromnost u skladu sa složenošću problema i njihovim stvarnim znanjem, na stalno učenje i istraživanje sve boljih načina postupanja, na pravednost i pristojnost.

To prvenstveno znači da kad se roditelji ne mogu dogovoriti o dužini vremena koje će svaki provoditi s djetetom, a roditelji nemaju značajnih ograničenja roditeljskih sposobnosti, ni jedan prijedlog, mišljenje i odluka ne smiju biti restriktivni. Upravo suprotno, svi prijedlozi, mišljenja i odluke moraju određivati maksimum vremena s djetetom, svakom od roditelja.

I to znači da, kad je pravedno određen iznos za izdržavanje djeteta (na osnovu neto plate, bez poreza i prireza), a roditelj ga ne uplaćuje, moraju postojati mehanizmi naplate i to takvi koji će ga uvećati u slučaju izbjegavanja ili kašnjenja.

Kad postoji volja da se nešto učini, postoji i način kako to učiniti. Teško je, ali nije nemoguće.

